

3. Využití lidských zdrojů

3.1 Zaměstnanost

Stupeň využití stávajících lidských zdrojů v daném regionu do určité míry definuje místní úroveň zaměstnanosti. Zaměstnanost obyvatel Libereckého kraje je tak hodnocena z pohledu pohlaví, věku, vzdělání, ekonomického odvětví nebo kvalifikace. Neodmyslitelnou součástí zaměstnání je však také proces odměňování, součástí této kapitoly je tak i mzdová úroveň a náklady práce pracujících v kraji.

Otevřený pracovní trh České republiky a potažmo i Libereckého kraje však nabízí pracovní uplatnění nejen občanům České republiky, ale také cizincům. Práci v Libereckém kraji hledají i lidé z okolních regionů. Na druhé straně i určitá část obyvatel Libereckého kraje pracuje mimo tento region a za prací dojíždí.

Zaměstnanost podle výběrového šetření pracovních sil

Informační základnu pro tuto část publikace představuje výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). Prostřednictvím šetření v domácnostech jsou tak zjišťovány informace o trhu práce nejen v Libereckém kraji. Doplňme, že metodika ukazatelů zjišťovaných v rámci VŠPS odpovídá definicím a doporučením Mezinárodní organizace práce (ILO – International Labour Organization) a současně je respektována také prováděcí metodika Eurostatu. Tabulky obsahující údaje z VŠPS v jednotlivých letech uvádějí průměrné roční hodnoty.

Tab. 3.1.1 Ekonomická aktivita obyvatel

Zdroj: VŠPS

	Celkem				z toho ženy			
	2000	2007	změna (%)		2000	2007	změna (%)	
			2007/ 2000	prům. roční			2007/ 2000	prům. roční
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (tis. osob)	355,8	367,7	3,3	0,5	184,5	189,9	2,9	0,6
v tom:								
pracovní síla (ekonomicky aktivní)	215,2	212,2	-1,4	-0,2	96,7	91,9	-4,9	-1,0
v tom:								
zaměstnaní v NH	201,9	199,3	-1,3	-0,2	90,1	84,4	-6,3	-1,3
nezaměstnaní	13,3	12,8	-3,6	-0,5	6,6	7,6	15,3	2,9
ekonomicky neaktivní	140,6	155,6	10,7	1,5	87,9	97,9	11,4	2,2
z toho:								
důchodci	88,0	94,2	7,0	1,0	53,8	59,3	10,2	2,0
studenti	32,4	38,6	19,1	2,5	16,1	18,8	16,8	3,1
ostatní	20,2	22,7	12,4	1,7	18,0	19,3	7,2	1,4
Míra ekonomické aktivity celkem (%)	60,5	57,7	¹⁾ -2,8	x	52,4	48,4	¹⁾ -4,0	x
Míra zaměstnanosti celkem (%)	56,7	54,2	¹⁾ -2,5	x	48,8	44,4	¹⁾ -4,4	x

¹⁾ rozdíl 2007 - 2000 v proc. bodech

V roce 2007 mělo na území Libereckého kraje trvalé bydliště 367,7 tis. osob starších 15 let, přičemž většinu těchto osob (51,6 %) tvořily ženy. Oproti roku 2000 se počet 15letých a starších obyvatel kraje navýšil o 3,3 %, z toho počet žen vzrostl o 2,9 %.

Pracovní síla ve sledovaném období zaznamenala pokles, což následně způsobilo snížení míry ekonomické aktivity z 60,5 % v roce 2000 na 57,7 % v roce 2007. Ekonomická aktivita sledovaná podle pohlaví tradičně zaznamenává zřetelný rozdíl, když míra ekonomické aktivity mužů za rok 2007 dosáhla 67,6 % (o 1,6 procentních bodů méně než v roce 2000), zatímco žen 48,4 % (o 4,0 procentní body méně než v roce 2000). Liberecký kraj byl s uvedenou celkovou mírou ekonomické aktivity za rok 2007 pod úrovní průměru České republiky (58,8 %), ve srovnání s ostatními kraji obsadil společně s krajem Jihomoravským 8. pozici. Nejvyšší míra ekonomické aktivity byla zjištěna v Hlavním městě Praha (61,8 %), nejnižší pak v Moravskoslezském kraji (56,6 %).

V souvislosti s tím, jak se mezi roky 2000 a 2007 snížil počet ekonomicky aktivních, zvyšoval se počet ekonomicky neaktivních. Do kategorie ekonomicky neaktivních spadalo v roce 2000 celkem 140,6 tis. Osob ve věku 15 a více let, v roce 2007 to již bylo o 10,7 % osob více. Převážnou většinu ekonomicky neaktivních tvořili jak v roce 2000, tak v roce 2007 senioři (62,6 % v roce 2000, 60,5 % v roce 2007), dalších 23,0 % (rok 2000), resp. 24,8 % (rok 2007) představovali studenti. V kategorii studentů byl zároveň oproti roku 2000 zaznamenán nejvyšší nárůst, a to ve výši 19,1 %. Pravděpodobnou příčinou tohoto vývoje je všeobecný růst počtu studentů především v rámci vyšších odborných a vysokých škol. Z logiky věci pak

vyplývá, že z hlediska věku představovali v roce 2007 největší část ekonomicky neaktivních osob lidé nad 60 let (49,3 % všech ekonomicky neaktivních) a dále pak mladí ve věku 15 – 29 let (30,3 %).

Zaměstnaní v národním hospodářství Libereckého kraje

Celkový počet ekonomicky aktivních osob představuje pouze kapacitu existujících pracovních sil v regionu, skutečně využitý potenciál však reprezentuje až počet zaměstnaných v národním hospodářství. V Libereckém kraji bylo v roce 2007 celkem 199,3 tis. zaměstnaných osob, které tvořily 93,9 % ekonomicky aktivních obyvatel, což následně odpovídalo 6,1% obecné míře nezaměstnanosti. Podíl žen na celkovém počtu zaměstnaných v národním hospodářství v roce 2007 dosáhl 42,3 %. Oproti výchozímu roku 2000 se tak jejich počet snížil o 5,7 tis. (6,3 %). Celková míra zaměstnanosti, tj. podíl zaměstnaných na celkovém počtu osob ve věku 15 a více let, dosáhla 54,2 % (o 2,5 procentních bodů méně než v roce 2000), z toho v případě žen 44,4 % (o 4,4 procentní body méně než v roce 2000).

Tabulky 3.1.2 až 3.1.7 přibližují stav a vývoj struktury zaměstnaných osob v Libereckém kraji podle pohlaví, jednotlivých věkových skupin, stupně vzdělání, postavení v zaměstnání a odvětví ekonomické činnosti.

Tab. 3.1.2 Zaměstnanost obyvatel podle věku a pohlaví

Zdroj: VŠPS

	Zaměstnaní v NH (tis. osob)				Míra zaměstnanosti (%)		
	2000	2007	změna (%)		2000	2007	rozdíl 2007 - 2000 ¹⁾
			2007/2000	průměrná roční			
Celkem	201,9	199,3	-1,3	-0,2	56,7	54,2	-2,5
v tom ve věku:							
15 - 29 let	53,0	40,3	-24,0	-3,8	51,4	44,3	-7,1
30 - 44 let	70,1	79,0	12,8	1,7	83,3	80,0	-3,3
45 - 59 let	73,2	70,7	-3,4	-0,5	76,7	76,8	0,2
60 a více let	5,6	9,3	66,0	7,5	7,7	10,8	3,2
Ženy	90,1	84,4	-6,3	-0,9	48,8	44,4	-4,4
v tom ve věku:							
15 - 29 let	21,9	16,7	-23,8	-3,8	43,3	37,6	-5,7
30 - 44 let	31,1	33,3	7,0	1,0	74,6	68,4	-6,2
45 - 59 let	35,0	32,3	-7,7	-1,1	72,1	69,2	-3,0
60 a více let	2,1	2,1	0,8	0,1	4,8	4,2	-0,6

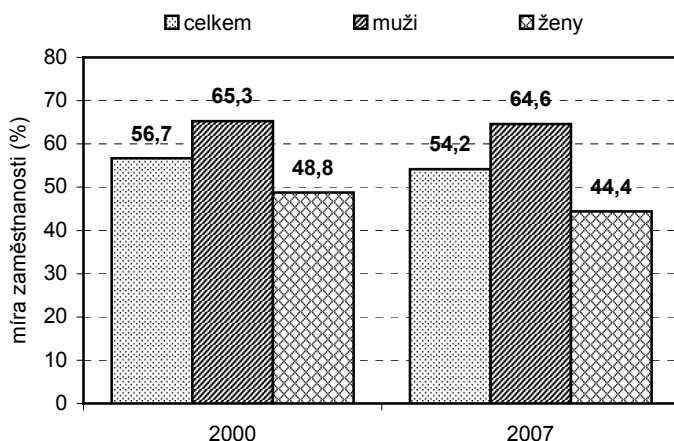
¹⁾ v procentních bodech

Zatímco v roce 2000 byla mezi zaměstnanými osobami nejpočetněji zastoupena věková kategorie 45 – 59 let (36,3 % všech zaměstnaných), v roce 2007 spadalo nejvíce zaměstnaných do skupiny 30 – 44 let (39,6 %). Obecně je pak možné říci, že počet zaměstnaných osob v Libereckém kraji se vyvíjel analogicky s vývojem politické a společenské situace v České republice. V podstatě to tedy znamená, že s již několikrát zmiňovaným zájmem mladých lidí o dosažení co nejvyššího vzdělání, klesal počet zaměstnaných osob ve věkové skupině 15 – 29 let. Současně pak opatření související s důchodovou reformou způsobila nárůst počtu zaměstnaných ve věku nad 60 let. Paralelní vývoj je možné sledovat také v případě zaměstnanosti žen. Míra zaměstnanosti pak již jen dotváří celkový pohled na vývoj zaměstnanosti v rámci jednotlivých věkových skupin.

Podstatnou úlohu v rámci úspěšnosti být zaměstnán sehrává dosažená kvalifikace měřená mj. stupněm vzdělání. Většina zaměstnaných v Libereckém kraji v roce 2000 i 2007 měla střední vzdělání bez maturity. V případě žen však mezi zaměstnanými mírně převažovaly osoby se středním vzděláním

Graf 13 Míra zaměstnanosti podle pohlaví v Libereckém kraji v roce 2000 a 2007

Zdroj: VŠPS

s maturitou, z čehož vyplývá, že v rámci oborů požadujících vyučení pracují v Libereckém kraji především muži. Tato skutečnost má svůj logický základ – nabídka převážné většiny středních odborných učilišť (ukončená vyučením) v Libereckém kraji je zaměřena především na technické, popř. uměleckoprůmyslové obory určené především, nikoliv však výhradně, mužům.

Tab. 3.1.3 Zaměstnanost obyvatel podle vzdělání a pohlaví

Zdroj: VŠPS

	Zaměstnaní v NH (tis. osob)				Míra zaměstnanosti (%)		
	2000	2007	změna (%)		2000	2007	rozdíl 2007 - 2000 ¹⁾
			2007/2000	průměrná roční			
Celkem	201,9	199,3	-1,3	-0,2	56,7	54,2	-2,5
z toho podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	26,3	15,1	-42,6	-7,6	28,2	19,5	-8,7
střední bez maturity	97,1	96,6	-0,5	-0,1	68,7	64,5	-4,2
střední s maturitou	63,0	67,2	6,7	0,9	67,1	60,2	-6,9
vysokoškolské	15,3	20,4	33,6	4,2	70,7	72,5	1,8
Ženy	90,1	84,4	-6,3	-0,9	48,8	44,5	-4,4
z toho podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	15,2	7,8	-48,8	-9,1	26,3	16,3	-10,0
střední bez maturity	34,0	32,2	-5,2	-0,8	58,8	50,3	-8,6
střední s maturitou	34,7	35,8	3,2	0,5	62,4	55,7	-6,6
vysokoškolské	6,0	8,5	42,4	5,2	59,8	64,0	4,3

¹⁾ v procentních bodech

Vzhledem k tomu, že v současnosti je střední vzdělání pouze jakýmsi mezičlánkem dalšího terciárního vzdělávání, je nárůst počtu zaměstnaných s vysokoškolským vzděláním mezi sledovanými roky nepřekvapivý (přírůstek dosáhl 33,6 %, v případě žen dokonce 42,4 % a u mužů 27,9 %). V kontextu se stále rostoucím zájmem o vysokoškolské studium je dnes pracovní síla s maturitním středním vzděláním, pokud pomíneme dlouhodobý snižující se zájem o učební obory, z pohledu zaměstnavatelů nejméně dostupnou kvalifikací.

Nárůst počtu absolventů Technické univerzity ilustruje uvedený graf. Vzhledem k absenci údajů však bylo možné použít údaje až za rok 2002. Samozřejmě se nejedná pouze o absolventy s trvalým bydlištěm v Libereckém kraji, tj. všichni uvedení se nestali součástí ekonomicky aktivní části obyvatel Libereckého kraje. Pro vykreslení situace o nárůstu počtu zaměstnaných s vysokoškolským vzděláním však tento příklad postačuje.

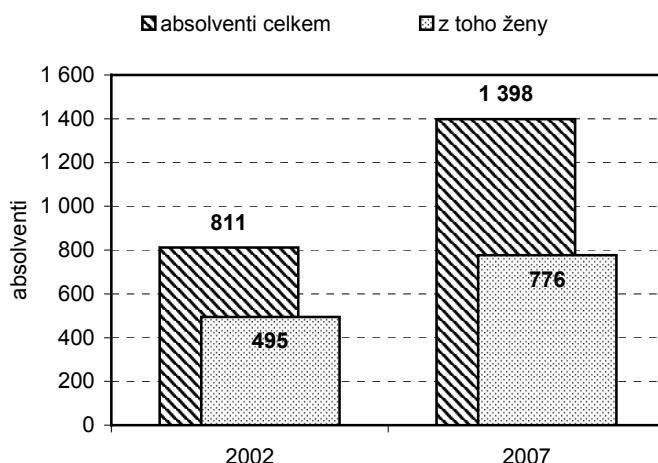
Jak je patrné, poměrně výrazný nárůst pracovní síly s vysokoškolským vzděláním v podobě čerstvých absolventů Technické univerzity, můžeme sledovat již v uvedeném časovém horizontu. Celkově se počet ekonomicky aktivních, resp. potenciálně zaměstnaných osob s vysokoškolským diplomem z Technické univerzity v Liberci mezi roky 2002 a 2007 navýšil o 72,4 %, z toho počet vysokoškoláček vzrostl o 56,8 %.

Vzdělanostní skladba zaměstnaných v Libereckém kraji dále potvrzuje také skutečnost, že postupně dochází k úbytku nekvalifikovaných nebo pouze primárně vzdělaných osob. Mezi roky 2000 a 2007 se dokonce celkový počet zaměstnaných s tímto stupněm vzdělání snížil o 42,6 %, z toho v případě žen o 48,8 %.

Věková skladba ekonomicky aktivních osob odhaluje, že nejvyšší míra ekonomické aktivity byla v obou sledovaných letech zjištěna u osob ve věku 30 – 44 let a také v následující věkové kategorii 45 – 59 let. Pokles ekonomické aktivity 15 – 29letých osob mezi sledovanými roky je možné přičíst na vrub již několikrát zmíněnému zájmu mladých lidí o dosažení co nejvyššího stupně vzdělání a nárůst ekonomické aktivity

Graf 14 Absolventi Technické univerzity v Liberci v roce 2002 a 2007

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání

ve věkové kategorii 60letých a starších osob souvisí jednak s úpravou věkové hranice odchodu do důchodu, jednak s přesunem silných poválečných ročníků do této věkové kategorie.

Ekonomická aktivita zaměstnaných z pohledu jejich vzdělání dokládá, že nejvyšší hodnoty dosahuje pracovní síla (zaměstnaní a nezaměstnaní) s vysokoškolským vzděláním. Nejmenší podíl pak mají osoby bez vzdělání nebo se základním vzděláním, což doplňuje výše uvedené skutečnosti.

Tab. 3.1.4 Míra ekonomické aktivity podle věkových skupin a vzdělání

Zdroj: VŠPS

v %

	Celkem			z toho ženy		
	2000	2007	rozdíl 2007 - 2000 ¹⁾	2000	2007	rozdíl 2007 - 2000 ¹⁾
Celkem	60,5	57,7	-2,8	52,4	48,4	-4,0
v tom ve věku:						
15 - 29 let	57,3	48,1	-9,2	47,8	40,9	-6,8
30 - 44 let	88,1	86,0	-2,1	81,1	77,0	-4,2
45 - 59 let	79,9	80,6	0,8	75,2	73,2	-2,0
60 a více let	7,8	10,9	3,1	5,0	4,2	-0,8
z toho podle vzdělání:						
základní a bez vzdělání	31,6	24,1	-7,5	29,5	20,1	-9,4
střední bez maturity	72,9	68,6	-4,3	62,8	55,9	-6,9
střední s maturitou	68,8	62,4	-6,4	64,3	58,7	-5,6
vysokoškolské	74,6	74,2	-0,4	66,0	65,9	-0,1

¹⁾ v procentních bodech

Hodnocení zaměstnaných podle jejich postavení v zaměstnání nezaznamenalo mezi sledovanými roky výraznější změny. Dominantní postavení zaměstnanců v Libereckém kraji přetrvává i přes mírný 1,3% pokles jejich počtu. S výrazným odstupem jsou druhou nejpočetnější skupinou v kraji osoby pracující na vlastní účet a i v tomto případě došlo ke snížení jejich počtu o 1,3 %. V pozici zaměstnavatele bylo v roce 2007 celkem 6,3 tis. osob, tedy o 3,4 % více než v roce 2000. Pouze 1,5 % zaměstnaných žen byla v roce 2007 v pozici zaměstnavatele a jen 6,6 % žen pracovalo na vlastní účet.

Tab. 3.1.5 Zaměstnaní v NH podle postavení v zaměstnání a sektorů

Zdroj: VŠPS

v tis. osob

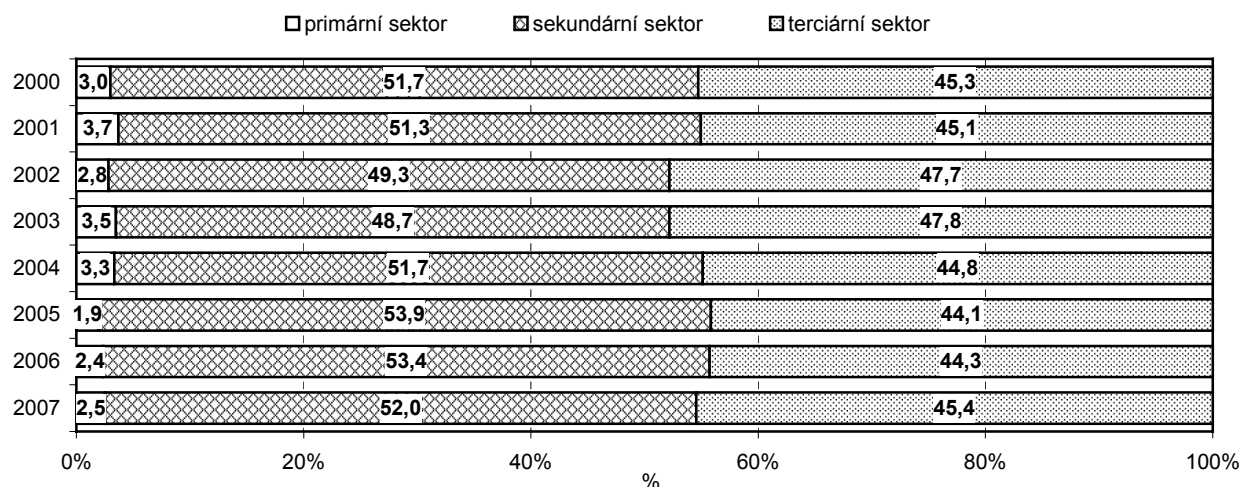
	Celkem			z toho ženy		
	2000	2007	změna 2007/2000 (%)	2000	2007	změna 2007/2000 (%)
Celkem	201,9	199,3	-1,3	90,1	84,4	-6,3
z toho podle postavení:						
zaměstnanci	169,6	167,3	-1,3	80,9	76,1	-5,9
zaměstnavatelé	6,1	6,3	3,4	1,2	1,3	9,3
osoby pracující na vlastní účet	24,2	23,9	-1,3	6,6	5,6	-14,9
členové produkčních družstev	0,4	-	x	0,2	-	x
pomáhající rodinní příslušníci	1,7	1,8	8,4	1,3	1,3	1,5
z toho v sektoru:						
primárním	6,1	5,0	-18,0	2,2	1,1	-50,0
sekundárním	104,4	103,6	-0,8	38,4	35,1	-8,6
terciárním	91,4	90,5	-1,0	49,5	48,1	-2,8

Hlavním sektorem, který v Libereckém kraji nabízí nejvíce pracovních příležitostí, je sektor sekundární. V této sféře bylo v roce 2007 zaměstnáno téměř 52 % všech zaměstnaných v kraji. Oproti roku 2000 se však počet zaměstnaných v průmyslových a stavebních odvětvích snížil o 0,8 %. Podobný vývoj ve smyslu poklesu zaměstnanosti zaznamenaly i ostatní sektory.

Skutečnost, že průmysl patří ke stěžejním odvětvím tvořícím ekonomickou základnu Libereckého kraje, potvrzují i údaje v následující tabulce. Dominantní postavení mezi průmyslovými obory zaujímá zpracovatelský průmysl, ve kterém bylo v roce 2007 zaměstnáno 82,9 tis. osob (41,6 % všech zaměstnaných v národním hospodářství kraje), z toho 39,9 % představovaly ženy. Necelých 11 % zaměstnaných (z toho 59,7 % žen) působilo v roce 2007 v oblasti obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží a 8,0 % osob pracovalo ve stavebnictví.

**Graf 15 Struktura zaměstnanosti podle sektorů národního hospodářství
v Libereckém kraji**

Zdroj: VŠPS

Nejvýraznější úbytek zaměstnaných evidovaly mezi roky 2000 a 2007 společnosti působící v peněžnictví a pojištnictví (o 53,1 %), stavebnictví (o 27,1 %) a pohostinství a ubytování (o 20,8 %). Naopak největší nárůst zaměstnaných byl zjištěn v podnicích zabývajících se nemovitostmi, pronájmem, službami pro podniky a výzkumem a vývojem (o 30,2 %).

Tab. 3.1.6 Zaměstnaní v NH podle OKEČ

Zdroj: VŠPS

v tis. osob

	Celkem			z toho ženy		
	2000	2007	změna 2007/2000 (%)	2000	2007	změna 2007/2000 (%)
Zaměstnaní v NH	201,9	199,3	-1,3	90,1	84,4	-6,4
z toho:						
zemědělství, myslivost, lesnictví	5,8	5,0	-12,9	2,1	1,1	-47,2
rybolov a chov ryb	0,3	-	-	0,2	-	-
zpracovatelský průmysl	76,8	82,9	7,9	35,3	33,1	-6,2
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	2,9	3,3	14,9	0,4	0,8	97,2
stavebnictví	22,0	16,0	-27,1	2,2	1,1	-47,7
obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	19,9	21,1	5,8	11,1	12,6	13,9
pohostinství a ubytování	7,0	5,6	-20,8	4,4	3,0	-32,3
doprava, skladování, pošty a telekomunikace	12,0	12,1	0,5	4,2	3,1	-27,6
peněžnictví a pojištnictví	3,2	1,5	-53,1	2,2	1,1	-51,4
nemovitosti, pronáj., služ. pro podniky, výzkum a vývoj	7,6	9,8	30,2	3,8	3,4	-9,9
veřejná správa; obrana; sociální zabezpečení	10,4	11,0	5,7	3,8	5,0	31,8
školství	11,3	11,6	2,7	9,1	8,4	-8,0
zdravotnictví, veter. a sociální činnosti	10,5	9,9	-6,0	7,9	8,3	5,3
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	9,5	7,8	-18,1	3,0	3,2	8,7

Vzhledem k současnému vývoji ekonomiky ovlivňovanému celosvětovou finanční krizí, která Českou republiku postihla již na konci roku 2008, znamená v tuto chvíli jednostranná orientace zpracovatelského průmyslu v Libereckém kraji především na automobilový a dopravní průmysl a na tradiční sklářství a výrobu bižuterie velmi vysoké ohrožení hospodářské stability a zaměstnanosti regionu. Dokladem této skutečnosti je omezování výroby ve velkých průmyslových společnostech orientujících se především na produkci komponentů pro automobilový průmysl nebo ukončení činnosti velkých sklářských společností (Crystalex Nový Bor). Bohužel je možné očekávat také zhoršování situace v oblasti stavebnictví – vysoká zadluženost českých domácností i firem, dražší a obezřetnější podmínky v poskytování hypotečních úvěrů apod. znamená ohrožení pro developerské společnosti i celé stavebnictví.

Zatímco v roce 2000 tvořily většinu zaměstnaných v Libereckém kraji manuálně pracující osoby (52,2 % všech zaměstnaných v kraji), v roce 2007 se situace obrátila a majoritní část zaměstnaných představovali nemanuální pracovníci (51,1 %). Na straně mužů však po oba sledované roky převažovali manuálně pracující a na straně žen naopak nemanuálně pracující.

Tab. 3.1.7 Zaměstnaní v NH podle klasifikace zaměstnání KZAM

Zdroj: VŠPS

v tis. osob

	Celkem			z toho ženy		
	2000	2007	změna 2007/2000 (%)	2000	2007	změna 2007/2000 (%)
Zaměstnaní v NH	201,9	199,3	-1,3	90,1	84,4	-6,4
z toho:						
nemanuální pracovníci	94,0	101,9	8,4	53,6	56,2	4,8
vysoce kvalifikovaní pracovníci	53,1	71,1	34,0	25,9	34,5	33,3
pracovníci s nižší kvalifikací	41,0	30,8	-24,7	27,8	21,7	-21,7
manuální pracovníci	105,3	97,1	-7,8	36,5	27,7	-23,9
osoby kvalifikované	90,0	85,1	-5,4	26,8	21,1	-21,2
osoby nekvalifikované	15,3	12,0	-22,0	9,6	6,6	-31,7

Dynamicke rozšiřování terciárního vzdělávání, o kterém jsme se již zmiňovali, se pozitivně projevilo také v hodnocení zaměstnanosti podle klasifikace zaměstnání (KZAM). Kvalifikovanost nemanuálních pracovníků, resp. počet vysoce kvalifikovaných pracovníků v této kategorii mezi roky 2007 a 2000 vzrostla o 34,0 %, z toho v případě žen o 33,3 %. Ve struktuře zaměstnaných tak ubylo pracovníků s nižší kvalifikací.

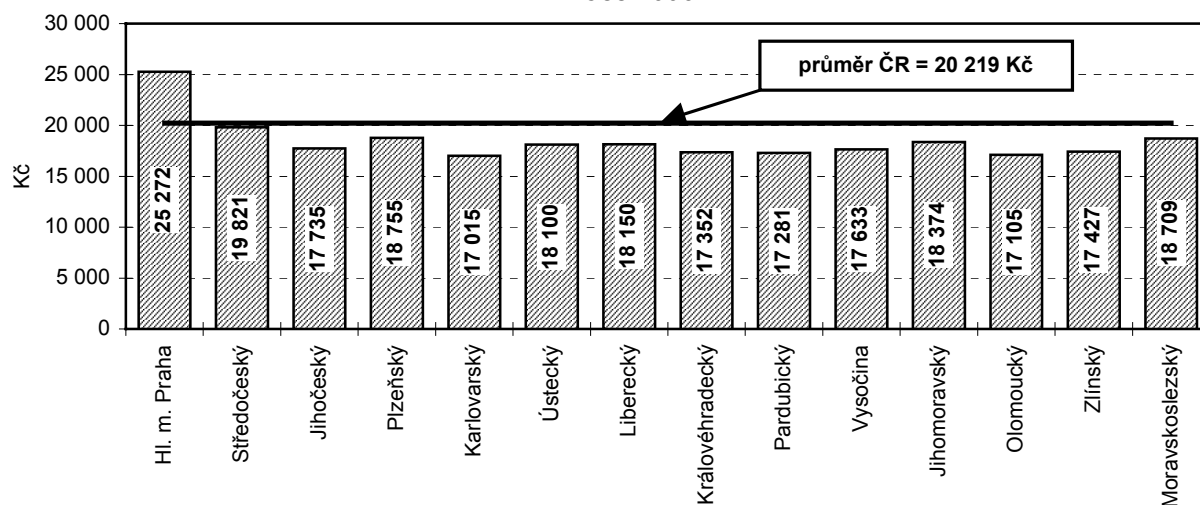
Současné trendy v přístupu populace ke vzdělávání však na druhé straně způsobily snížení počtu manuálně pracujících v Libereckém kraji (o 7,8 %, z toho v případě žen dokonce o 23,9 %), což do značné míry působí problémy na trhu práce ve smyslu nedostatku kvalitních a kvalifikovaných pracovníků pro některé obory. I přes převahu kvalifikovaných manuálních pracovníků došlo mezi sledovanými roky k poklesu jejich počtu ve struktuře zaměstnaných, a to o 5,4 % (v případě žen o 21,2 %). Stejně se pak vyvíjelo také zastoupení nekvalifikovaných pracovníků (pokles o 22,0 %, z toho u žen o 31,7 %).

Mzdy

Údaje o průměrných mzdách zaměstnanců jsou čerpány z výsledků zpracování čtvrtletních statistických výkazů a jsou uvedeny za všechny osoby zahrnuté do evidenčního počtu zaměstnanců u ekonomických subjektů podnikatelské sféry s 20 a více zaměstnanci, včetně zaměstnanců u soukromých podnikatelů nezapsaných do obchodního rejstříku.

Mzdové rozdělení není rovnoměrné. Hodnota průměrné hrubé mzdy je ovlivněna skutečností, že se matematicky jedná o aritmetický průměr, který v podstatě říká, kolik mzdových prostředků v průměru připadá na jednoho zaměstnance. Cílem této podkapitoly je především hodnotit strukturu mezd a upozornit na odlišnosti v mzdových úrovních různých skupin zaměstnanců.

**Graf 16 Průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců
v podnicích s 20 a více zaměstnanci se sídlem na území kraje
v roce 2006**

Nedílnou součástí pracovního procesu je systém odměňování. Hlavním cílem pracovního poměru je totiž získání finančních prostředků pro naplňování potřeb zaměstnaného. Současná právní úprava rozlišuje mezi

pojmy mzda a plat, a to v členění podle subjektů, které je poskytují a dále používá také pojem odměna. Pro zjednodušení však budeme v našem případě pro označení finančního ohodnocení práce užívat označení mzda.

Tab. 3.1.8 Průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců (fyzické osoby) podle OKEČ ^{*)}

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců v roce 2006	Průměrná měsíční mzda zaměstnance (Kč)							
		2000	2006	změna (%)		rozdíl proti průměru			
				2006/ 2000	průměrná roční	kraje (%)		ČR (%)	
						2000	2006	2000	2006
Celkem	114 873	12 119	18 150	149,8	7,0	x	x	89,0	89,8
v tom:									
zemědělství, myslivost, lesnictví	1 888	9 952	14 079	141,5	6,0	82,1	77,6	96,8	94,8
rybolov a chov ryb	-	-	-	-	-	-	-	-	-
těžba nerostných surovin	3 435	15 867	22 434	141,4	5,9	130,9	123,6	95,6	92,4
zpracovatelský průmysl	64 642	12 491	18 604	148,9	6,9	103,1	102,5	94,7	97,7
výr. a rozvod elektřiny, plynu a vody	449	13 865	20 564	148,3	6,8	114,4	113,3	80,8	78,4
stavebnictví	3 735	13 121	18 711	142,6	6,1	108,3	103,1	97,0	92,5
obchod, opravy motor. vozidel a výrobků pro osobní potřebu	3 900	11 401	16 931	148,5	6,8	94,1	93,3	80,5	84,3
ubytování a stravování	1 104	7 737	11 616	150,1	7,0	63,8	64,0	74,2	82,2
doprava, skladování a spoje	3 309	12 062	17 398	144,2	6,3	99,5	95,9	81,3	80,0
finanční zprostředkování	55	24 131	18 606	77,1	-4,2	199,1	102,5	94,2	46,5
činnosti v obl. nemovitostí a pronájmu; podnikatel. čin.	4 460	10 804	16 821	155,7	7,7	89,1	92,7	72,3	75,0
veřejná správa a obrana; povinné soc. zabezpečení	4 724	12 116	18 156	149,9	7,0	100,0	100,0	80,4	79,3
vzdělávání	11 441	10 788	17 433	161,6	8,3	89,0	96,0	95,6	95,0
zdravot. a sociální péče; veter. čin.	8 293	11 326	18 174	160,5	8,2	93,5	100,1	96,4	95,6
ostatní veřejné, soc. a osobní služby	3 438	10 220	14 891	145,7	6,5	84,3	82,0	89,3	89,8

^{*)} subjekty se sídlem na území kraje (bez podniků do 20 zaměstnanců)

Pozn.: od roku 2007 se údaje o průměrných hrubých měsíčních mzdách v členění podle krajů a OKEČ nesledují

V roce 2006 bylo v podnicích s 20 a více zaměstnanci působících na území Libereckého kraje zaměstnáno celkem 114 873 osob (3,5 % z celorepublikového počtu). Průměrná hrubá měsíční mzda těchto zaměstnanců činila 18 150 Kč, tedy o 49,8 % více než v roce 2000. Průměrné roční mzdové navýšení v kraji pak dosahovalo 8,4 %. Ve srovnání s průměrnou mzdou v České republice však byla průměrná mzda v kraji podprůměrná a tvořila pouze 89,8 % celorepublikového průměru. V rámci komparace jednotlivých krajů České republiky se Liberecký kraj s uvedenou průměrnou měsíční mzdou umístil na 6. pozici. Tradičně nejvyšší a nadprůměrné mzdy pobírají zaměstnanci v Hlavním městě Praha (25 272 Kč v roce 2006), nejnižší průměrné ohodnocení pak mají pracující v Karlovarském kraji (17 015 Kč).

Tab. 3.1.9 Hodinové náklady práce

v Kč/hod

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index 2007/2001
Náklady práce celkem	144,19	147,09	175,84	169,29	189,78	185,60	192,62	133,6
v tom:								
přímé náklady	101,73	104,11	121,95	120,19	136,34	132,96	138,03	135,7
sociální požitky	2,85	2,33	2,56	2,54	3,15	2,68	3,39	118,9
sociální náklady a výdaje	38,11	39,36	46,91	44,90	48,26	48,21	50,68	133,0
personální náklady a výdaje	1,54	1,40	4,51	1,80	2,94	2,02	1,94	126,0
daně a dotace	-0,04	-0,11	-0,09	-0,14	-0,91	-0,27	-1,42	x

Z hlediska odvětví ekonomických činností byly nejnižší mzdy v roce 2006 zjištěny v oblasti ubytování a stravování (11 616 Kč), když tato mzda dosahovala pouze 64,0 % krajského průměru. Nejvyšší hrubý měsíční příjem pak dostávali zaměstnanci firem zabývajících se těžbou nerostných surovin (22 434 Kč), která naopak krajský průměr o 23,6 % převyšovala. Jinými slovy, rozdíl mezi těmito extrémními hodnotami ve výši 10 818 Kč znamená, že průměrná mzda v oblasti ubytování a stravování představuje pouze 51,8 % mzdy v oblasti těžby nebo také, že v oblasti těžby jsou mzdy téměř 2x vyšší než v oblasti ubytování a stravování.

Ze srovnání průměrných mezd v jednotlivých odvětvích v kraji s průměry dosaženými v České republice vyplývá, že mzdy ve všech odvětvích byly jak v roce 2000, tak v roce 2006 podprůměrné. Nejvíce se krajská mzda v roce 2006 přibližovala průměru ČR v oblasti zpracovatelského průmyslu, kdy tvořila 97,7 % celorepublikového průměru. Na druhé straně nejvyšší rozdíl mezi republikovým průměrem a mzdou v Libereckém kraji byl zjištěn v odvětví finančního zprostředkování (pouze 46,5 % průměru ČR).

Hodinové i měsíční náklady práce se vyvíjely prakticky stejnými způsobem jako průměrné mzdy. Nejvyšší položkou byly logicky přímé náklady, jež zahrnují mzdy za vykonanou práci (odpracovaný čas) a náhrady mezd (placených zaměstnavatelem).

Průměrné hodinové náklady práce pak v roce 2007 dosáhly 192,62 Kč, což je oproti roku 2001 o 48,43 Kč/1 hod. více. Měsíční náklady spojené s prací 1 zaměstnance v roce 2007 činily 26 220 Kč, tedy o 8 641 Kč (29,6 %) více než v roce 2000.

Z analýzy jednotlivých položek nákladů práce je zřejmé, že mezi roky 2000 a 2007 zaznamenaly největší nárůst přímé náklady (o 31,7 %) a sociální náklady a výdaje (o 29,0 %). Přímé náklady pak byly, v rámci uvedené časové řady, nejvyšší v roce 2005 (19 177 Kč), personální náklady a výdaje v roce 2003 (630 Kč). Hodnoty ostatních položek byly nejvyšší v roce 2007.

Tab. 3.1.10 Měsíční náklady práce na 1 zaměstnance

v Kč/měsíc na 1 zaměstnance									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Index 2007/2001
Náklady práce celkem	17 579	20 228	20 776	24 529	24 177	26 692	26 217	26 220	129,6
v tom:									
přímé náklady	12 517	14 271	14 705	17 012	17 164	19 177	18 780	18 789	131,7
sociální požitky	295	400	329	358	363	444	379	462	115,5
sociální náklady a výdaje	4 573	5 347	5 559	6 542	6 412	6 785	6 811	6 898	129,0
personální náklady a výdaje	192	216	198	630	257	414	285	264	122,2
daně a dotace	2	-6	-15	-13	-19	-128	-38	-193	x

Největší položkou úplných nákladů práce v Libereckém kraji byly po celé sledované období (jak již bylo zmíněno) přímé náklady (71,66 % v roce 2007), v rámci nich pak mzdy a platy za vykonanou práci (63,65 % v roce 2007). Druhou největší položku nákladů práce tvořily zákonné příspěvky na sociální zabezpečení (25,26 %), jejichž výše je ovšem závislá na částkách mezd a platů. Sociální požitky se na nákladech práce zaměstnanců v Libereckém kraji v roce 2007 podílely 1,76 %. Personální náklady a výdaje dosáhly 1,01 %. Hodnota daní a dotací byla ve výši -0,74 %.

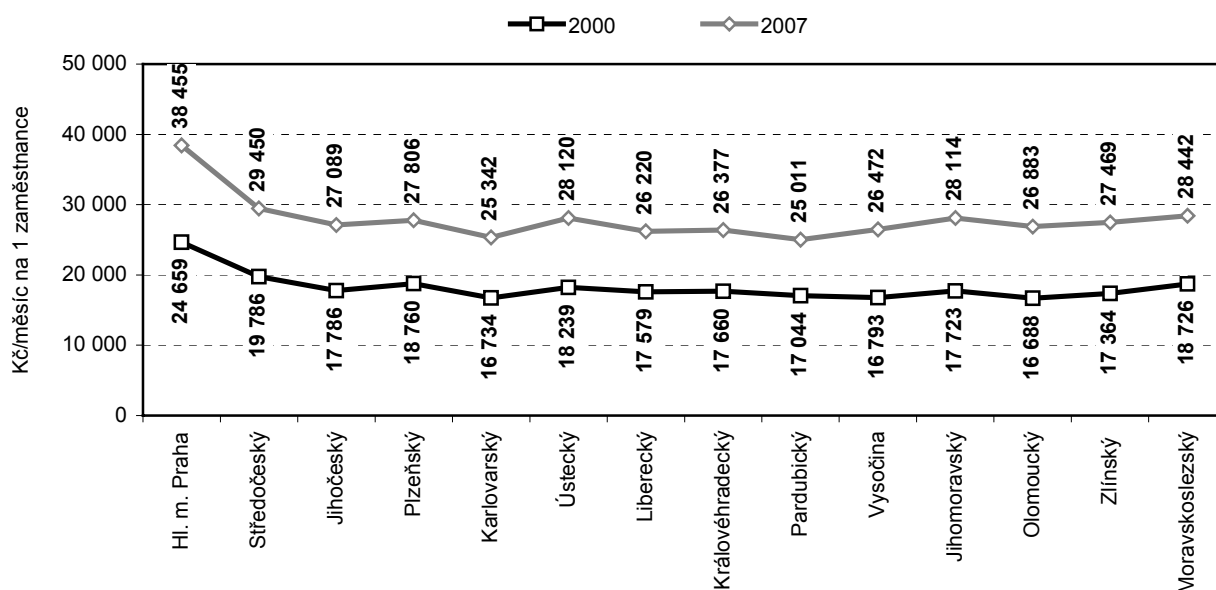
Tab. 3.1.11 Struktura měsíčních nákladů práce v Libereckém kraji

	Náklady práce celkem v Kč na 1 zaměstnance	v tom (%)							
		přímé náklady			sociální požitky	sociální náklady/výdaje		personální náklady a výdaje	daně a dotace
		celkem	mzdy	náhrady mzdy		zákonné pojištění na soc. zabezpečení	ostatní sociální náklady a výdaje		
2000	17 579	71,20	63,58	7,62	1,68	25,59	0,43	1,09	0,01
2001	20 228	70,55	62,68	7,87	1,98	25,76	0,67	1,07	-0,03
2002	20 776	70,78	62,89	7,89	1,58	26,13	0,63	0,95	-0,07
2003	24 529	69,36	63,38	5,98	1,46	24,92	1,74	2,57	-0,05
2004	24 177	70,99	63,17	7,82	1,50	25,86	0,67	1,06	-0,08
2005	26 692	71,85	65,66	6,18	1,66	24,76	0,66	1,55	-0,48
2006	26 217	71,63	63,80	7,83	1,45	25,36	0,62	1,09	-0,14
2007	26 220	71,66	63,65	8,01	1,76	25,26	1,05	1,01	-0,74

Podle mezikrajského srovnání byly náklady práce za rok 2007 zjištěné v Libereckém kraji třetí nejnižší. Nejvyšší náklady práce byly evidovány v Hlavním městě Praha (38 455 Kč), nejnižší v Pardubickém kraji (25 011 Kč).

Podle mezikrajského žebříčku měsíčních nákladů práce na 1 zaměstnance z roku 2000 se na posledním místě v tomto roce umístil Olomoucký kraj s náklady práce ve výši 16 688 Kč, zatímco první pozice patřila Hlavnímu městu Praha (24 659 Kč). Liberecký kraj se v roce 2000 s náklady na úrovni 17 579 Kč umístil na 9. pozici pomyslného žebříčku.

**Graf 17 Měsíční náklady práce na 1 zaměstnance podle krajů
v roce 2000 a 2007**

V následující tabulce jsou uvedeny jednotlivé položky úplných nákladů práce a jejich možný obsah, tak abychom výše uvedené informace doplnili o metodické vysvětlení.

Tab. 3.1.12 Úplné náklady práce

PŘÍMÉ NÁKLADY	
1. MZDY a PLATY za vykonanou práci tarifní mzda (základní, smluvní apod.), odměny a prémie pravidelné, příplatky za přesčasovou práci naturální mzdy, ostatní mzdy a odměny apod.	2. NÁHRADY MZDY (placené zaměstnavatelem) náhrady mzdy za dovolenou, náhrady při překážkách na straně zaměstnavatele náhrady při překážkách na straně zaměstnance náhrady mzdy za svátky
NEPŘÍMÉ NÁKLADY	
3. SOCIÁLNÍ POŽITKY výrobky firmy se slevou příspěvky na stravování a bydlení služební vozy k soukromým účelům příspěvky do sociálních fondů a odborové organizaci příspěvky ve formě spoření, prodej akcií atd.	4. SOCIÁLNÍ NÁKLADY A VÝDAJE zákonné pojistné na nemocenské a důchodové pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (bez částek odečtených ze mzdy zaměstnanců) nadstandardní programy sociálního a penzijního pojištění vyrovnání za nemoc placené zaměstnavatelem odstupné, ostatní sociální dávky apod.
5. PERSONÁLNÍ NÁKLADY náklady na nábor zaměstnanců, výchovu učňů náklady na školení, rekvalifikaci zaměstnanců náklady na pracovní oděv, "ošatné" náklady spoj. se zajištěním dopravy do zaměstnání ostatní personální náklady	6. DANĚ A DOTACE daně a sankce vázané na zaměstnávání lidí dotace na pracovní sílu

Zaměstnanost cizinců

Relativně otevřený pracovní trh nabízí možnost pracovního uplatnění také cizincům žijícím na území České republiky, resp. Libereckého kraje. Zdrojem informací o počtu cizinců v regionu jsou podklady Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR. Údaje týkající se jejich zaměstnanosti na území České republiky vycházejí z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR o vydaných povoleních k zaměstnání cizinců, z údajů úřadů práce, které evidují nástup cizinců k výkonu práce a z evidence Ministerstva průmyslu a obchodu ČR o cizincích s živnostenským oprávněním.

V souvislosti s tématem předkládané analýzy je možné na zaměstnávání cizinců pohlížet ze dvou úhlů. Na jedné straně jsou tímto způsobem získávány vysoce kvalifikované pracovní síly, což může být do jisté míry určitým motivačním prvkem pro zvyšování kvality místních lidských zdrojů, nebo se jedná o způsob, jak pokrýt nedostatkové profese v daném regionu. V tomto případě je však nutné si uvědomit z čeho tento profesní nedostatek pramení, tj. je způsoben reálnou absencí určitých profesí nebo došlo k obdobnému odlivu českých kvalifikovaných pracovních sil do zahraničí. Na straně druhé a pravděpodobně mnohem častěji jsou však cizinci zaměstnáváni v rámci nekvalifikovaných, pomocných a nízkopříjmových pracovních pozic.

Zaměstnávání cizinců je tedy poměrně sledovaným jevem. V současné době, v souvislosti s celosvětovou finanční krizí a s tím spojenou hrozbou nezaměstnanosti, pak toto téma nabývá ještě více na významu. Většina společností zaměstnávajících cizince totiž v okamžiku, kdy je nucena omezit výrobu, propouští v první řadě právě cizince.

V roce 2007 bylo na území Libereckého kraje evidováno celkem 12 049 zaměstnaných cizinců, tedy o 84,0 % více než v roce 2001. Do pracovního procesu tak bylo v roce 2007 zapojeno 78,8 % všech cizinců žijících na území Libereckého kraje. Většina, tj. 77,1 % z 12 049 cizinců, byla v evidenci úřadů práce. Živnostenským podnikáním se zabývalo 22,9 % zaměstnaných cizinců. Zatímco zaměstnanost cizinců evidovaných úřady práce v Libereckém kraji mezi roky 2001 a 2007 vzrostla o 5,9 procentních bodů, podíl cizinců majících k provozování podnikatelské činnosti v Libereckém kraji živnostenské oprávnění se v tomto období naopak o 5,9 procentních bodů snížil.

Tab. 3.1.13 Zaměstnaní cizinci

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Rozdíl 2007-2000 v procentních bodech
Zaměstnaní cizinci	6 547	6 224	6 506	6 666	8 951	10 349	12 049	¹⁾ 84,0
z toho (%):								
evidovaní na úřadech práce	71,2	70,3	70,0	67,2	74,0	74,8	77,1	5,9
s platným živnostenským oprávněním	28,8	29,7	30,0	32,8	26,0	25,2	22,9	-5,9
Podíl zaměstnaných cizinců (%) ²⁾	73,9	68,6	66,1	62,5	76,7	78,7	78,8	4,9

¹⁾ změna v %

²⁾ pracující cizinci z celkového počtu cizinců

Dojíždka za prací

Pokud bychom připustili, že podmínky pracovního trhu v Libereckém kraji jsou dokonalé, pravděpodobně by veškeré lidské zdroje v regionu našly uplatnění na krajském trhu práce. Realita je však zcela odlišná. Část pracovní síly trvale žijící v Libereckém kraji vyjíždí za zaměstnáním do jiných, blízkých i vzdálenějších regionů, a to z důvodu lepšího uplatnění, příznivějšího finančního ohodnocení apod. Na druhé straně i Liberecký kraj je cílem pracovní síly dojíždějící za prací z jiných regionů. Mobilita pracovní síly je tak vzhledem k vývoji nezaměstnanosti nutností, a to nejen v rámci velkých územních celků jakými jsou kraje, ale především mezi obcemi uvnitř kraje. Málokterý obyvatel menší obce má totiž možnost pracovat přímo v místě svého trvalého bydliště.

Úroveň vyjíždky/dojíždky zejména v 90. letech ovlivnila především restrukturalizace průmyslu, privatizace a rozvoj soukromého podnikání, v dalších letech pak také vstup zahraničních investorů, nezaměstnanost v daném regionu, rozvoj individuální dopravy, ale i rozdílná kvalita dopravní infrastruktury. Dalšími podstatnými faktory jsou pak také změny sídelní struktury (tzn. osamostatnění obcí po roce 1989) a od roku 2000 nové rozdělení území státu do 14 krajů.

Údaje o dojíždce a vyjíždce za prací vycházejí z výsledků zatím posledního Sčítání lidu, domů a bytů, tj. z 1. 3. roku 2001. K 1. 3. 2001 bylo v Libereckém kraji evidováno celkem 208,2 tis. zaměstnaných osob, z toho 72,2 tis. osob (34,7 %) vyjíždělo za prací mimo obec svého bydliště. Vyšší intenzita vyjíždění za prací do jiného regionu je patrná na straně mužů, když za prací mimo obec vyjíždělo 39,0 % z nich. Podíl zaměstnaných žen cestujících za prací činil 29,5 %. Nižší podíl žen je způsoben především péčí o děti a domácnost. Musí-li žena kvůli zaměstnání opustit místo trvalého bydliště, preferuje vyjíždku v rámci okresu.

Více než 83 % vyjíždějících osob vyjíždělo za prací každý den, u žen bylo toto denní procento o 4,2 procentní body vyšší než u mužů. Za prací do obcí v rámci Libereckého kraje vyjíždělo 80,1 % všech

vyjíždějících osob, mimo území kraje pak 18,9 % a za prací v zahraničí cestovalo 1,0 % vyjíždějících. Do jiného kraje a do zahraničí vyjížděli pracovat opět především muži.

Tab. 3.1.14 Dojíždka za prací (SLDB 2001)

	Zaměstnané osoby	Vyjíždějící z obce za prací						Dojíždějící do obce za prací			
		celkem	v % ze zaměstnaných osob	z toho denně ¹⁾ (%)	v tom počet vyjíždějících			celkem	z toho denně (%)	v tom počet dojíždějících	
					v rámci kraje	do jiného kraje	do zahraničí			v rámci kraje	z jiného kraje
Kraj celkem	208 234	72 196	34,7	83,3	57 827	13 676	693	65 480	83,4	57 827	7 653
v tom:											
muži	113 440	44 271	39,0	81,7	34 082	9 814	375	39 023	84,6	34 082	4 941
ženy	94 794	27 925	29,5	85,9	23 745	3 862	318	26 457	88,9	23 745	2 712

¹⁾ z vyjíždějících v rámci ČR

Pracovní sílu dojíždějící do Libereckého kraje z jiných krajů České republiky reprezentovalo 7,7 tis. osob, přičemž většinu z nich tvořili muži (4 941 osob, tj. 64,6 %). Saldo dojíždky, tj. rozdíl mezi dojíždějícími z jiných krajů a vyjíždějícími do jiných krajů, bylo záporné a dosáhlo 6 023 osob. Celkově tak obce (především malé) Libereckého kraje nedokázaly uspokojit poptávku zaměstnaných osob (v dané lokalitě bydlících) a také nabídnout pracovní příležitosti jiným.

Tabulka 3.1.15 nabízí podrobnější přehled dojíždějících a vyjíždějících za prací podle věku, pohlaví a odvětví ekonomické činnosti. Z již dříve zmíněných údajů tak vyplývá, že větší část dojíždějících na území Libereckého kraje, resp. vyjíždějících z něj na území jiných krajů tvořili muži – v prvním případě 64,6 % a ve druhém 71,8 %. Z hlediska věku je patrné, že kladný vztah k cestování za prací mají především lidé do 39 let, z toho v největší míře za zaměstnáním cestují mladí lidé ve věku 15 – 24 let. Jednoznačně nejvíce dojíždějících a vyjíždějících pracuje v odvětví průmyslu.

Tab. 3.1.15 Dojíždka za prací podle pohlaví, věku a odvětví (SLDB 2001)

	Dojíždějící z jiných krajů	Vyjíždějící do jiných krajů	Mezikrajové saldo dojíždky
Celkem	7 653	13 676	-6 023
v tom podle pohlaví:			
muži	4 941	9 814	-4 873
ženy	2 712	3 862	-1 150
v tom ve věku:			
15 - 24 let	1 782	3 295	-1 513
25 - 29 let	1 477	3 027	-1 550
30 - 39 let	1 664	3 049	-1 385
40 - 49 let	1 510	2 446	-936
50 - 59 let	1 061	1 687	-626
60 a více let a nezj.	159	172	-13
z toho podle odvětví:			
zemědělství, lesnictví	176	228	-52
průmysl	2 684	5 133	-2 449
stavebnictví	543	1 371	-828
doprava a telekomunikace	524	1 124	-600
obchod	602	1 110	-508
školství	263	386	-123
zdravotnictví, soc. činnosti	318	505	-187